FDF-musikken gennem tiderne

Af Erik Agerskov Pedersen, USA

Det var et genhør med denne musik, der satte tankerne igang. Egentlig skete det allerede for over 10 år siden, da jeg som genaktiviseret Concord-musiker sammen med andre legede med tanken om at stille en FDF-orkesterbesætning på benene, og så indspille et bånd. Det blev desværre ved snakken, og derfor var det med dobbelt glæde, at jeg i 1983 kunne indlemme FDF Kgs.Lyngbys Brass-Bands herlige kassette med FDF-gademarcher i samlingen.

I efteråret 1987 holdt Viborg FDF sit 75-års jubilæum og i den anledning havde radioen et program med FDF/FPF orkesterets koncert. Det er et harmoniorkester, og de spillede af hjertens lyst hvad man forventer at en sådan gruppe vil divertere med i dag. Programmet var stærkt præget af show- og musicalnumre. Men i løbet af koncerten tog nogle af musikerne fat i de gamle instrumenter og 'gav et nummer'. Og så var det pludselig den rigtige FDF-musik igen.

Selv var jeg musiker i FDF K 23's orkester, der på et tidspunkt talte ikke færre end 7 senere stiftende medlemmer af Concord Brass-Band samt en senere kontraktansat og to værnepligtige militærmusikere. I 1957/58 forlod grundstammen - de ældste - dette orkester for at søge andre musikalske udfordringer (Concord mv.), men orkesterarbejdet i kredsen fortsattes i 60'erne under Poul Enghoffs og andres ledelse.

Musikken kom med i FDF kort efter starten på Frederiksberg i 1902. Læser man forbundets historie, får man indtrykket af, at de to stiftere (Holger Tornøe og Ludvig Valentiner) bevidst havde gjort plads til musikken som en naturlig del af det øvelsesprogram, hvormed man håbede at skabe levedygtighed for foretagenet.

Nedenstående skitse, udført af maleren Wenzel Tornøe (far til Holger), viser hvordan man ønskede FDF-drengen skulle se ud: I sin hvide bluse med sømandskraven, og med sin marchtromme på ryggen, blæser han i fremadstræbende positur af hjertens lyst på sit signalhorn. Tegningen er som idealbillede (det er i hvert fald ikke nemt at udføre høreværdig blæsemusik på denne måde) betegnende for, hvad man havde i tankerne.

Det første egentlige orkester kom i 1904. Otte mand og under ledelse af den kun 13-årige Oluf Rosing-Schow (se foto på næste side). Lige fra begyndelsen blev der spillet 'brugsmusik' i forbundet. Marcher, salmer, nationale toner o.s.v. var standard, men om nogen egentlig repertoire-koordinering var der næppe tale. I et enkelt tilfælde var det dog nødvendigt at indskærpe det uønskelige i, at et FDF-orkester spillede til dans, og at man gerne så mere lødige numre på programmet end 'Jeanette i den grønne Skov'.

Musikantbegejstring og ambitioner førte af og til for vidt, så pegefingeren måtte op igen: Det var ikke heldigt, at man opførte 'Ouverturen til Elverhøj' på en sådan måde, at den efterlod publikum på grænsen mellem gråd og latter.

Men tilbage til kronologien. I 1907 fik FDF sin første komposition, da den senere cand.jur. og viceskoledirektør på Frederiksberg, H.Th.Rützebeck skrev 'FDF-Marchen'. Det er trioen i denne march, der blev melodien til 'March, vi vil frem'. Samme år kom forbundets kendingssang 'FDF, træd an'.

I løbet af de næste par årtier steg orkestrenes antal i takt med oprettelsen af nye kredse landet over. Man skyder næppe helt ved siden af når man formoder, at der i en del tilfælde har været tale om 'løbske ambitioner' når en kreds absolut måtte have sit eget orkester. Stifteren måtte endda indskærpe nødvendigheden af balance mellem kredsens medlemstal og behovet for eget orkester. F.eks. er der noget absurd over en kreds på 20 medlemmer med et 10-12 mands orkester foran. "Så hellere et par raske piberdrenge og en god tromme.....",

O. Rosing-Schow, det første FDF-orkesters første dirigent.

Men forbundet var musikalsk på vej, og et af FDF's kendetegn var skabt - kredsorkestret, der mange steder i landet blev et træk i bybilledet, og som i fravær af radio, TV, grammofoner og båndoptagere blev en aktiv kulturspreder på linie med anden levende musik. Utvivlsomt har kvaliteten været stærkt svingende - lige fra det uacceptable og til de virkelig dygtige og målbevidste ensembler, ledet af højt kvalificerede musikdirigenter. I det store og hele er det forbløffende, hvor gode resultater man egentlig nåede med de forhåndenværende kræfter.

Gennemsnits FDF-orkestret var ikke velhavende. Simpelthen fordi kredsens midler var begrænsede, og der var rift om pengene. Det var et særkende for FDF, at der ikke betaltes kontingent, og driften var således betinget af, hvad der kunne skaffes hjem gennem bazarer, lodseddelsalg og hjælp fra private.

Men kræfterne og viljen var der! Havde man ikke Tivoligardens ressourcer og professionelle lærerkræfter, så havde FDF viljen og bredden. Der blev planlagt og der blev arbejdet. Orkesterlederen og dirigenten var for 95% vedkommende een og samme person. Han var typisk 18-24 år, tidligere musiker i orkestret, forfremmet ved forgængerens afgang og rimeligt velkvalificeret - i hvert fald målbevidst og entusiastisk.

I 1925 gav forbundet sig i kast med sin første store samlede musikalske opgave - orkesterstævnet, hvor alle landets orkestre samledes for at opleve et musikalsk samvær. De 350 musikere i Aarhus i 1925 blev til 1200 ved det 9. landsorkesterstævne i Aalborg i 1964.

Der var skepsis. Man mente ikke, at så mange kunne spille og marchere sammen. Men det kunne de. Stævnets dirigent i 1925 var føromtalte unge mand - nu læge - O. Rosing-Schow, og blandt de honoratiores, der beærede stævnet med et besøg, så man musikdirigenten for Den Kongelige Livgardes Musikkorps, Løjtnant Th.Dyring, i fuld uniform og med bjørneskindshue.

Forarbejdet var omhyggeligt. Til de sædvanlige problemer med indkvartering, bespisning, transport og arrangementer, kom der de rent musikalske såsom fælles partiturer, indstudering i forvejen og opstillingsmodeller mv.

FDF havde til stævnet lavet en partiturbog med 60 numre, men fra begyndelsen af 30'erne kom der mere system og målrettethed ind i udviklingen. I 1935 udsendtes det såkaldte 'Partitur I', der var udarbejdet med bistand af musikdirektør Johannes Billesbølle.

Dette er en side fra 'Partitur I', som blev udgivet til landsorkesterstævnet i 1935. De smukke noder stammer fra militærmusikeren, arrangøren og komponisten - musikdirektør Johannes E. Billesbølle, Roskilde (1887-1982). Partituret indeholder 9 sange og orkesterstykker, 6 salmer og hymner samt 12 marcher. Som det kan ses, er det arrangeret for den traditionelle danske regimentsmusik-besætning, som også var FDF-standardbesætningen helt op til slutningen af 50'erne.

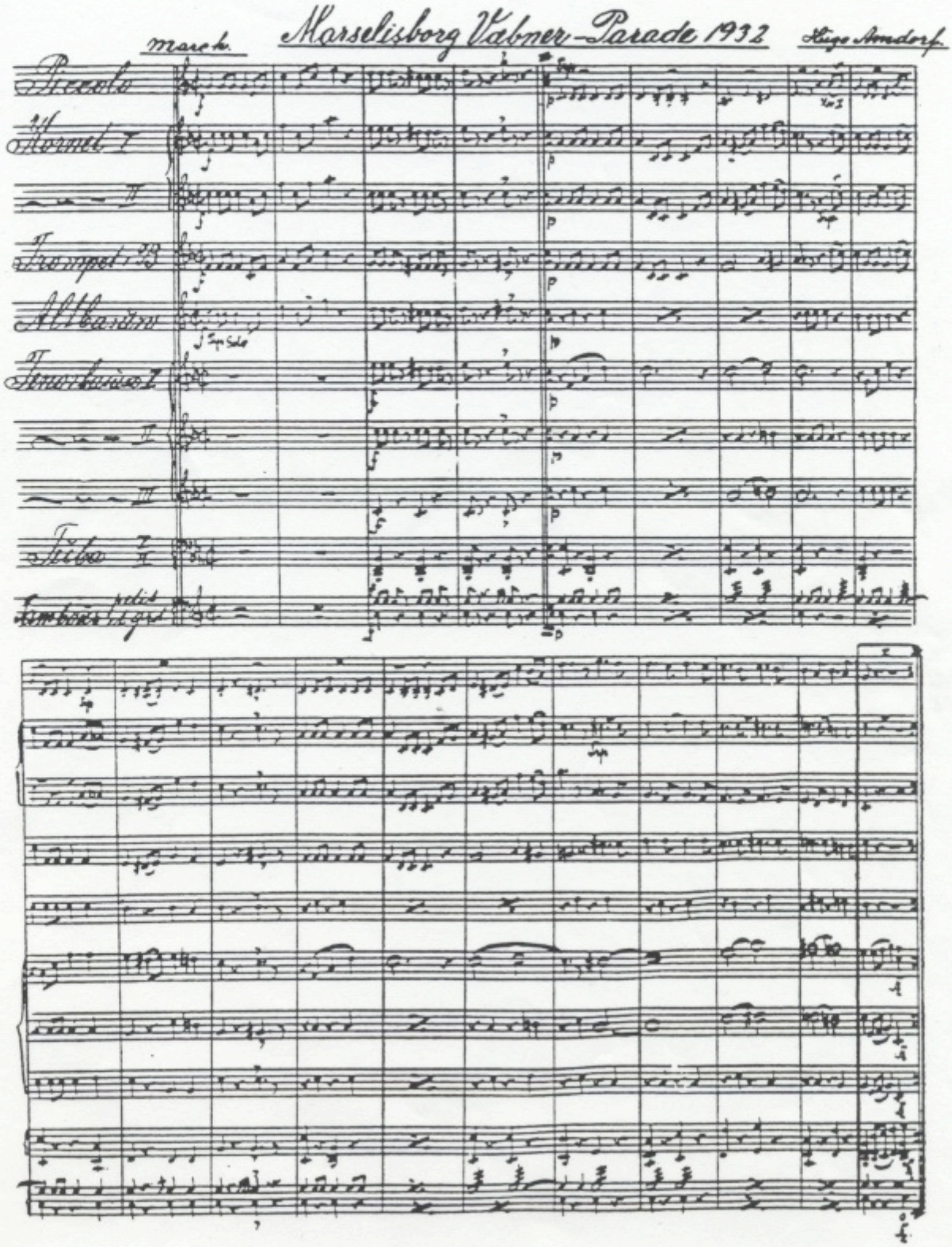

´Partitur I´ blev blev efterfulgt af ´Partitur II´, som blev færdiggjort til orkesterstævnet i København i 1939. Her var musikeren Aage Kjærgaard den arrangerende drivkraft. Partiturerne III, IV og V kom i løbet af 40´erne, og der udsendtes et ´Specialpartitur´ med musik for det mere avancerede orkester. Der nåede ialt at udkomme 9 partiturer med ialt 191 kompositioner, der i sværhedsgrad spændte lige fra ´Danmark i Tusind År´ og til Verdi´s ´Triumfmarch´ fra operaen Aida.

Det typiske FDF-orkester var på 12-15 mand, fordelt på stemmerne: Piccolo, 1. Kornet, 2. Kornet, Trompet (eller 3. Kornet), Althorn, 1. Basun, 2. Basun, 3. Basun (eller Tenorbas), Tuba og Slagtøj (3). Fra partitur VII - 1960 - kommer der flere stemmer med, afspejlende udviklingen hen mod den engelske brass-band besætning.

Det var de færreste orkestre, der havde professionelle lærere. Havde man det, var det kun fordi den pågældende allerede var medlem af FDF. Tusindvis af FDF-drenge blev undervist af førere og de større drenge, hvilket gjorde amatørpræget markant. Forbundet bidrog med besøg og instruktion af seniorkræfter, ligesom der afholdtes forskellige instrumental- og dirigentkurser.

Det at have elever blev en fast bestanddel af den ældre (16-17 årige) FDF-musikers hverdag. Var kvalifikationerne ofte noget svingende, blev der satset på en konstant indskærpelse af det privilegium det nu engang var, at være elev og - om alt gik vel - kommende musiker i kredsens orkester. I undervisningen blev forbundets 2 blæserskoler (en for tuba og en for øvrige instrumenter) brugt. Kun ældre og mere ambitiøse stiftede i FDF-tiden bekendtskab med Arban og andre skoler - ofte i forbindelse med privatundervisning.

Der blev skrevet megen musik specielt til FDF. Blandt ´huskomponisterne´ skal nævnes folk som Hugo Amdorf, Erik Martinsen, H.Th.Rützebeck og Erik Christensen. Men der kom også kompositioner fra Knudåge Riisager, Julius Reesen og sønnen Emil Reesen, Normann-Andersen og Aage Kjærgaard.

Deltagere i Århusstævnet 1925.

Blandt de flittige arrangører talte man musikpersonligheder som Poul-Ivan Møller, Herbert Møller og den legendariske Aage Kjærgaard, der mere end nogen anden var mester for orkestreringen i partiturerne.

I 40´erne og 50´erne var FDF-musikken præget af Poul Riis´ lederskab. Han var landsforbundets overdirigent og formand for orkesterudvalget, som stod for styringen og koordineringen af FDF´s musikalske aktiviteter og udvikling. Han forenede sin præstegerning og kærlighed til musikken på en sjældent frugtbar måde, og han førte sine ´folkens´ med en naturlig menneskelig myndighed, der ikke efterlod nogen i tvivl om, hvem der bestemte.

Poul Riis var mester for de udmærkede grammofonoptagelser og koncerter, der i årene 1949-52 blev gennemført med et fra hele landet udvalgt orkester. Optagelserne og koncerterne var inspirerende og belærende i den forstand, at alle stemmer var kvalificeret besat, og det gav muligheden for at opleve indsatser, harmonier, frasering og dynamiske facetter, som i gennemsnitsorkestret ikke altid kom til udtryk på grund af uerfarne eller utilstrækkelige kræfter.

Pladerne og koncerterne med det udvalgte orkester var således en god inspiration, og mangen lille FDF-musiker så sig selv i ånden - ad åre - som medlem af et så formidabelt orkester.

I 1983 indspillede FDF Kgs. Lyngbys orkester en kassette med FDF-gademarcher - hovedsagelig stammende fra partitur V. Coverskribenten gør behørig reference til tabet af klangægthed, idet man jo på båndet ikke hører det FDF-orkester, som partituret er beregnet for. Både instrumenter og blæsestil i den engelske brass-band tradition er afgørende anderledes, og det er vel et spørgsmål, om der i dag findes et FDF-orkester der er instrumenteret og klinger 'traditionelt'. (Rent bortset fra, at musikken i disse partiturer nok ikke er sofistikeret nok til at tilfredsstille vore dages dirigentambitioner - det skal helst være udenlandsk og moderne i nævnte rækkefølge (red)).

A pro pos blæsestil, så tales der en del om den oprindelige 'tyske' klang. Det er nok mere korrekt at betegne stilen som **dansk** om noget, med baggrund i det klassiske og nationalt særprægede danske militærmusikkorps. Det er rigtigt, at visse instrumenttyper lægger sig tæt op ad, hvad der er gængs i Tyskland, men de samme instrumenter findes i blæsemusiktraditionerne i Østrig, Czechoslovakiet, Sverige, Norge m.fl. Alle disse lande har - ligesom Danmark - deres egne blæsemusikalske særpræg, og jeg mener derfor, at man højst kan tale om en kontinental skole med visse grundtræk. (Derfor er der ikke tale om et skift fra Tysk til Engelsk når man går over til brass-band stilen, men om et skift fra **Dansk** til Engelsk (red.))

Det var i slutningen af 50'erne, at der begyndte at ske en udvikling hen imod den engelske brass-band stil i FDF-musikken. Et par unge dirigenter, Herbert Møller (K.14) og Arne Christensen (Kgs. Lyngby) var uafhængigt af hinanden blevet inspirerede af grammofonplader - blandt andet i radioen, hvor optagelser med Frelsens Hærs Musikkorps ind imellem blev spillet.

Begejstring over den lyse, smukke og musikalsk plastiske klang førte til eksperimenter i FDF-musikken. I 1957 var FDF's Samvirke- og Seniororkester, Concord, under ledelse af Herbert Møller en realitet. Og sammen med kredsorkestret fra Kgs. Lyngby var de i et par år stort set ene om at være brass-band stilens forkæmpere i Danmark (i hvert fald uden for Frelsens Hær, hvis musik i øvrigt ikke må spilles af udenforstående).

En ihærdig og målbevidst indsats forvandlede i løbet af nogle få år Concord fra at være et eksperiment med begyndervanskeligheder til at være et fuldt udbygget og korrekt besat brass-band, som kunne hjemtage sit første Danmarksmesterskab for amatørblæseorkestre i 1962.

Det er fra omkring dette tidspunkt, at brass-band stilen for alvor holder sit indtog blandt FDF-orkestre landet over. En tilsvarende gradvis elimination af det traditionelle FDF-orkester med sit danske klangsærpræg blev prisen.

Men FDF's musik består. Så sent som i februar/marts 1988 kunne man høre Tønder FDF/FPF-orkester levere de musikalske indslag i et langt radiointerview med (nu pastor emeritus) Poul Riis. Alle musikstykkerne kom fra de gamle partiturer, og de blev leveret med fuld musikalsk dækning og verve. Man kunne høre, at denne musik kunne orkestret lide at spille. **Og det er jo i grunden den første betingelse for et høreværdigt resultat.**

Erik Agerskov Pedersen

KONTINGENT OG MEDLEMSLISTE

Med dette nummer af REVEILLE følger den årlige kontingentopkrævning. Husk, at kontingentet er hævet til Kr 130 årligt. Hvis nogen ikke ønsker at forny medlemskabet, så sig venligst til i stedet for bare at undlade at betale. Vi skal videresende en del af kontingentet til England senest i marts. Så fristen er 15. februar. **Husk at skrive afsender på girokortet.**

Ny medlemsliste følger også med dette nummer. Meddel gerne hvis der er rettelser, så vi kan få ændret det til næste år.

modo 1989